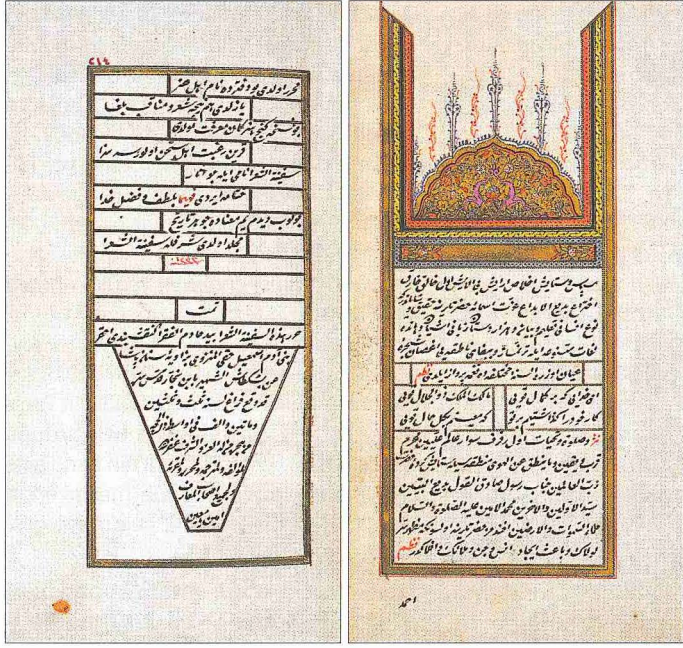

Süleyman Fehîm'in *Seftnetü's-şuarâ* adlı eserinin ilk ve son sayfaları (Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 347)

Eserin başında müellif Şah Semerkandî'nin *Tezkire-i Devletşâh*'i, Sâm Mirza b. Şah İsmâîl Safevî'nin *Tuhfe-i Sâmî* adlı tezkiresi ve Molla Câmi'nin *Nefehâtü'l-üns*'ü, Mîrek-i Taşkendi'nin *Mecmû'a-i Şehî ve Güllî* isimli eseriyle çeşitli tarih kitaplarından faydalandığını söyler. Yazma nüshaları İstanbul Üniversitesi (nr. 22) ve Süleymaniye (Hâlet Efendi, nr. 347) kütüphanelerinde kayıtlıdır. Süleyman Fehîm *Tezkire-i Devletşâh*'in anlaşılmasının güçlüğünden bahsederek ilim tahsil edenlere kolaylık sağlama düşüncesiyle bu eseri yazdığını belirtir. Dört tabaka ve bir zeyilden oluşan eser kısa bir dîbâce ile başlar, müellifin şiirin nitelikleri hakkındaki görüşlerinden sonra dokuz Arap şairinin biyografisi ve şiirlerinden örneklerle devam eder. İlk üç tabakada şairin eseri hazırlarken kullandığı kaynaklarda mevcut sırasıyla 146, dokuz ve otuz yedi şairin biyografisi ve şiirlerinden örnekler vardır. Dördüncü tabakada ve zeyilde diğer kaynaklarda bulunmayan yirmi yedi şairin hayatından ve şiirlerinden bahsedilir. Tercüme ve bilgi hatalarının bulunduğu belirtilen eser üzerinde Bilal Şahin yüksek lisans tezi hazırlamıştır (bk. bibl). 3. *Şerh-i Gazeliyyât-ı Sâib*. Sâib-i Tebrîzî'nin bazı gazellerinin şerhini ihtiva eder. Süleyman Fehîm'in hayatta iken tamamlayamadığı bu şerh Ahmed Cevdet Paşa tarafından tamamlanarak Sultan Abdülmecid'e sunulmuş ve bu vesileyle kardeşlerine ve kardeşlerinin çocuklarına maaş bağlanmıştır (yazma nüshaları: İÜ Ktp., nr. 5593, 5594; Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 3302).

BİBLİYOGRAFYA :

Divançe-i Süleyman Fehîm, İstanbul 1259; *Fehîm Süleyman'ın Seftnetü's-şuarâ* (haz. Bilal Şahin, yüksek lisans tezi, 1996), EÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, hazırlayanın girişi, s. XVII-XXIV; Cevdet, *Tarih*, XII, 184; *Osmanlı Müellifleri*, II, 372-373; Fatma Âliye Hanım, *Ahmet Cevdet Paşa ve Zamanı* (İstanbul 1332), İstanbul 1994, s. 44; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 380-381; Necati Elgin, "Seftnetü's-şuarâ ve Süleyman Fehîm Efendi", *Mevlâna Yıllığı*, Konya 1963, s. 95-98; Ekmeleddin İhsanoğlu, "Modernleşme Süreci İçinde Osmanlı Devleti'nde İlimi ve Mesleki Cemiyetleşme Hareketlerine Genel Bir Bakış", *Osmanlı İlimi ve Mesleki Cemiyetleri* (haz. Ekmeleddin İhsanoğlu), İstanbul 1987, s. 3; İsmail Ünver, "XIX. Yüzyıl Divân Edebiyatı", *Büyük Türk Klasikleri*, İstanbul 1988, VIII, 101; Ahmet Karavaş, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Bilim Cemiyetleri* (doktora tezi, 2006), AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 94-97; Ali Canib Yöntem, "Fehîm", *İA*, IV, 537-538.

VİLDAN SERDAROĞLU

SÜLEYMAN HAN CAMİİ

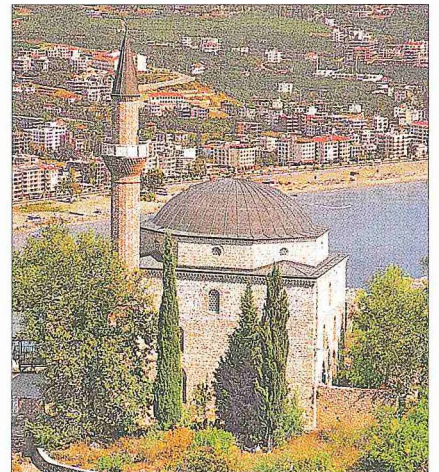
Kanûnî Sultan Süleyman tarafından Alanya Kalesi'nde yaptırılan cami.

Alâeddin Keykubad'ın 628 (1231) yılında Alanya İçkale'de mimar Akça Aba'ya inşa ettirdiği belirtilen cami (Turan, s. 335) daha sonraki yüzyıllarda yıkılmış, yerine Kanûnî Sultan Süleyman tarafından 937-955 (1530-1548) yılları arasında yeni bir cami yaptırılmıştır. Başbakanlık Arşivi'nde yer alan, Alâîye vakıflarının sıralandığı 927 (1521) tarihli defterde hakkında herhangi bir bilgi bulunmaması caminin bu tarihten sonra inşa edildiğini göstermektedir.

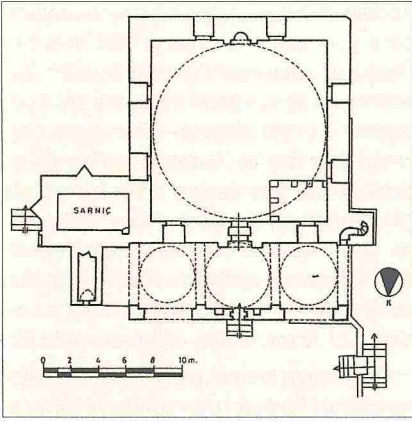
Süleyman Han (Süleymaniye) Camii kare planlı bir harim, üç bölümlü son cemaat yeri ve minareden oluşmaktadır. Yapı dıştan 12,50 × 25,50 m. ölçülerinde dikdörtgen şeklinde olup doğusunda bir sarnıç yer almaktadır. Caminin kuzeyini kaplayan son cemaat yeri dört pâyeye oturan sivri kemerli açıklıklı ve üç birimlidir. Birimlerin üzeri dıştan sekizgen kasnaklı olan pandantifli kubbelerle örtülmüştür. Cümle kapısı dikdörtgen çerçeveli ve sivri kemer alınlıklıdır. Kapının kanatlarında çerçeve içinde ma'kûlî hatla Fâtîha sûresi, iç alınlıkta bir âyet celi sülûs hatla işlenmiştir. Ahşap kapı kanatları dört bölüm halinde düzenlenmiştir. Caminin cepheleri taş ve tuğla almaşık tekniğiyle örülmüştür. Cepheler üç sıra pencere olup alt sıradakiler sivri kemerli alınlıklıdır. Üstte üç cepheyi dolaşan iki sıra halinde kırpi saçak yer almıştır.

Kare planlı harimin üzeri 13 m. çapındaki tek kubbe ile örtülmüş ve köşelerden pandantiflerle geçilen kubbenin ağırlığı sekiz sivri kemerle beden duvarlarına aktarılmıştır. Kubbe dıştan sekizgen kasnaklı olup kasnağın her cephesinde yuvarlak pencereler yer almıştır. Harimde doğu yönündeki alt pencere kanadı dikdörtgen bir pervazla çerçevelenmiştir. Kanatlar pano şeklinde düzenlenmiş, panolar levhalar halinde olup çivilerle tutturulmuştur. Bu panolardan alt ve üsttekiler kare şeklindedir. Üst panolarda ma'kûlî hatla "Muhammed" yazılıdır. Altındaki panoların içi boş bırakılmıştır. Bu panonun uçları palmet şeklinde nihayetlenen dilimli şemsel ajur tekniğinde yapılmıştır. Şemselerin içinde rûmî

Süleyman Han Camii – Alanya

Süleyman Han Camii'nin planı

ve palmet motifleriyle oluşturulmuş merkezi bir kompozisyon yer almaktadır.

Kible duvarındaki iki pencerenin kanatlarında küfî hatla murabba şeklinde "Muhammed" yazılıdır. Kible duvarının ortasında ve giriş eksenindeki mihrap, duvarı oluşturan malzemeden yapılmış ve bütün yüzeyi alçı ile sıvanmıştır. Duvardan hafif çıkıntılı mihrap beş kenarlı nişe sahip olup mukarnaslı kavsaralıdır.

Minberin yan aynalıkları, pabuçlar ve do-lap kısımları son tamirde alçı ile kaplanmış-tır. Minber kapısı dikdörtgen bir çerçeve içine alınmış, kanatları alt ve üstten kare, ortada dikdörtgen pano oluşturmaktadır. Köşk bölümünde merkezden altı kollu yıldız ve altıgen yıldız geçmelerden oluşan geometrik süsleme görülmektedir. Külâh kısmı sonradan yapılmış olup sekizgen gövdelidir.

Harimin kuzeybatı köşesinde ahşap direkler üstünde yükselen dikdörtgen mahfil büyük bir onarım görmüştür. Dışarıdan minareden bir girişi olan mahfil kadınlar mahfili olarak kullanılmaktadır. İç mekânın güneydoğu köşesinde duvara bağimsiz olarak yapılan vaaz kürsüsü dört ayak üzerinde, yerden fazla yüksek olmayan bir oturtmalık biçiminde düzenlenmiştir. Vaaz kürsüsünün, üzerinde bulunan 955 (1548) tarihli celî sülûs kitâbeden Bâbü'r oğlu Alâeddin Mûsâ tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Alanya'ya hâkim yerdeki bu eser, bölgede yapılan Osmanlı camilerinin en büyüğü ve tek kubbeli plan şemasının önemli bir uygulamasıdır.

Minare caminin kuzeybatısındadır. Evliya Çelebi, Alanya'yı 1671 yılındaki ziyaretinde minarenin yıldırım sonucunda yıkıl-

dığını belirtmektedir. Bu tarihten sonra minare yeniden yapılmış, 1886'da tekrar yıkılmıştır. 1955 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından aslına uygun biçimde tekrar inşa edilmiş, 1989'da onarım geçirmiştir. Minare kare kaide üzerinde onikgen gövdeli ve tek şerefelidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 296; İbrahim Hakkı Konyalı, *Alanya (Alâiyye)*, İstanbul 1946, s. 290-297; *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Ankara 1983, I, 597-600; Haşim Yetkin, *Dünden Bugüne Alanya*, İstanbul 1987, s. 64-65; S. Lloyd – D. S. Rice, *Alanya* (trc. Nermin Sinemoğlu), Ankara 1989, s. 31-34; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1996, s. 335-337; Ali Boran, *Anadolu'da İç Kale Cami ve Mescidler*, Ankara 2001, s. 141-148; Halil Edhem [Eldem], "Anadolu'da İslâmî Kitâbeler", *TOEM*, sy. 27 (1330/1914), s. 154-157.

ALİ BORAN

SÜLEYMAN b. HARB

(سليمان بن حرب)

Ebû Eyyûb Süleymân b. Harb b. Becîl
el-Vâşihî el-Ezdî el-Basrî
(ö. 224/839)

Hadis hâfızı.

Safer 140'ta (Temmuz 757) doğdu. Ezd kabilesinin Basra'ya yerleşen Vâşih koluna mensuptur. Bizzat belirttiğine göre 158'de (775) hadis tahsiline başladı. Önce Şu'be b. Haccâc'ın derslerine devam etti; Şu'be vefat edince on dokuz yıl süreyle Hammâd b. Zeyd'den hadis okudu. Onun vefatından sonra Hammâd b. Seleme, Süleyman b. Mugire, Bişr b. Mansûr gibi muhaddislerden hadis rivayet etti. Kendisinden İbn Sa'd, Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Saîd el-Kattân, Buhârî, Ebû Dâvûd es-Sicistânî, Fellâs, Zührlî, Ebû Müslim el-Keccî, Ahmed b. Saîd ed-Dârimî, İshak b. Râhûye, Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî, Ebû Bekir İbn Ebû Şeybe, Ebû Zû'r'a er-Râzî, Ebû Hâtim Muhammed b. İdrîs er-Râzî, Dâvûd ez-Zâhirî, Hanbel b. İshak ve İbnü'l-Cüneyd el-Huttelî gibi şahsiyetler hadis rivayetinde bulundu. Dünya malına değer vermediği kaydedilen Süleyman b. Harb, maddî sıkıntı içinde bulunduğu günlerde bir yakınının vefat ettiğini ve geride 20.000 dirhem bıraktığını öğrenince ölen kişiye kendisinden daha yakın olduğunu söylediği bir başka kişinin adını verdi ve mirasın ona ait olması gerektiğini belirtti. 214 (829) yılında Halife Me'mûn tarafından Mekke kadılığı görevine getirilen Süleyman b. Harb 219'da (834) bu görevinden azledilince Basra'ya döndü. 25 Rebî-

ülâhir 224 (16 Mart 839) tarihinde burada vefat etti. Rebîülâhîrin 23 veya 27'sinde öldüğü de ileri sürülmüştür.

Ebû Hâtim er-Râzî, Süleyman'ın tedlîs yapmayan, hadis râvilerini tenkit edebilen, hadislerin fikhını anlama bakımından tanınmış muhaddis Affân b. Müslim'den ileri bir hadis imamı olduğunu söylemiş, onun Bağdat'ta Me'mûn'un köşkü bitişiğinde yaptığı hadis meclisinde bulunduğunu, bu meclise yaklaşık 40.000 kişinin katıldığını, Abbâsî Halifesi Me'mûn'un da sarayının kapısını açıp perde arkasından onun hadis imlâ meclislerinde bizzat hadis yazdığını, talebelerin sorduğu hadisleri ezberle okuduğunu belirtmiştir (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, X, 331-332). Kendisinden imam, hâfız, me'mûn gibi unvanlardan başka şeyhülislâm diye de söz edilen Süleyman b. Harb'i İbn Sa'd, Yahyâ b. Maîn, Ahmed b. Hanbel, Nesâî, Ebû'l-Hasan el-İclî, Ebû Hâtim er-Râzî sika ve sebt gibi lafızlarla tezkiye etmişlerdir. Onun güçlü hafızasından söz eden âlimler elinde herhangi bir yazılı şey bulunmadan yaklaşık 10.000 hadisi rivayet edebildiğini söylemiş, Hatîb el-Bağdâdî Süleyman b. Harb'in lafzen değil mânen hadis naklettiğini belirtmiştir. Rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan Süleyman b. Harb ricâl tenkidinde ve fıkıh ilminde de önemli bir yere sahiptir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 300; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 8-9; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, IV, 108; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, IX, 33-37; Mizî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XI, 384-393; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, X, 330-334; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 393; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IV, 178-180.

HASAN CİRİT

SÜLEYMAN HÜSNÜ PAŞA

(1838-1892)

Osmanlı kumandanı.

20 Ramazan 1254 (7 Aralık 1838) tarihinde İstanbul Süleymaniye'de Molla Gürânî mahallesinde dünyaya geldi. Bizzat verdiği bilgilere göre babası Mehmed Hâlid Efendi şekerci esnafından, dedesi bir yenicî ağasının torunu olup baba tarafından Bursa'da Emîr Sultan'a, anne tarafından Tosya'da medfun Şeyh Pınar'a dayanmaktadır (Süleymanpaşazâde Mehmed Sâmî, I, 1). İlk öğrenimini Çağaloğlu'nda 1850'de açılan Dârülmâârif'te tamamladı. 1853'te Maçka Askerî İdâdisi'ne kaydoldu. 1856'da Harbiye Mektebi'ne geçti ve 1860'ta mülâzım-ı sâni rütbesiyle piyade sınıfından mezun olarak orduya katıldı. İlk